

פסק דין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1495176/4

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב דוד יוסף – נשיא, הרב מימון נהרי, הרב מאיר פרימן

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד ששון אל עמארי)
נגד
המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד הילה וינטרוב)

הנדון: סמכות ביה"ד הרבני לדון במזונות ילדים

פסק דין

עניין החלטה זו - שאלת סמכות בית הדין האזורי לדון בעניין מזונות הילדים.

רקע ההליכים בנדון

הצדדים נישאו ביום והתגרשו בבית הדין האזורי ביום 20/11/23.

לצדדים שלושה ילדים קטינים: ד' - יליד 2012, ע' - ילידת 2015 ור' - ילידת 2018.
בית הדין האזורי פסק את מזונות הילדים. תחילה נקבעו מזונות זמניים וביום י"ז במרחשון התשפ"ה (18/11/24) נפסקו מזונות קבועים לשלושת הקטינים, בסך של 1,100 ש"ח לחודש לכל ילד בנוסף לחיוב מדור בסך של 1,300 ש"ח לחודש.
האב – המערער, הגיש ערעור על פסיקת בית הדין בעניין גובה המזונות ונקבע מועד לדיון בערעור.

קודם שמיעת הערעור, הגיש המערער ביום 1/4/25 בקשה להוספת טיעון נוסף וחליפי לערעור לאור פסיקת בג"ץ 5988/21, ובה ביקש להורות על דחיית תיק המזונות וביטול כל ההחלטות שניתנו בשל קביעת בג"ץ, לטענתו, כי לבתי הדין הרבניים אין ולא הייתה מעולם הסמכה בחוק לדון במזונות הילדים.

האם – המשיבה, התנגדה להוספת הטיעון החדש בעניין הסמכות.

בהחלטה מיום י"ב בניסן התשפ"ה (10/04/2025), החליט בית הדין כי למערער עומדת הזכות להעלות את טענת חוסר הסמכות בפני בית הדין האזורי.

המערער גם פנה לבית הדין האזורי בבקשה לביטול כל החלטות שניתנו בבית הדין בעניין מזונות הילדים בשל הטענה שניתנו בחוסר סמכות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין האזורי דחה את בקשת המערער. בהחלטה מנומקת שניתנה ביום כ"ב בניסן התשפ"ה (20/04/2025), נקבע שלבית הדין נתונה סמכות לדון במזונות הילדים מכח הסכמת הצדדים. להלן ציטוט:

"בפני בקשת האב, לבטל רטרואקטיבית את כל הפסיקות וחיובי מזונות הילדים שנפסקו לחובת האב, מאחר ולדבריו פסיקה זו נוגדת את החלטת בג"ץ מיום 19.2.25 (בג"ץ מס' 5988/21, 7880/21, 8228/21, 5652/22) הקובעת שאין לביה"ד הרבני סמכות לדון במזונות הילדים.

טענה זו מועלית בימים אלה לראשונה (וביתר דיוק - הטענה הועלתה לראשונה בסמוך לפגרת חג הפסח לפני ביה"ד הרבני הגדול, שם מתנהל ערעור האב על פסיקת מזונות הילדים, שהפנה את המבקש תחילה לבי"ד דנן). עד לימים אלה, לא הועלתה כל טענה בדבר חוסר סמכות ביה"ד לדון במזונות הילדים, למרות שענין מזונות הצדדים נידון בבית הדין, גם בהתאם לבקשת האב. לא רק שהאב לא הביע התנגדות לדיון ולסמכות בית הדין בענין המזונות, לא מיניה ולא מקצתיה, אלא שהוא עצמו ביקש לקיים דיון בענין, תוך העלאת טענות ענייניות ארוכות לגופם של גובה המזונות, מבלי לאזכר את ענין הסמכות. ואף שללא ספק ב"כ המלומד של האב, ידע גם ידע שנושא סמכות ביה"ד תלוי ועומד בבג"ץ עוד משנת 2021, לא הביע בשום דרך וצורה התנגדות לסמכות ביה"ד, אלא המתין לראות אם הפסיקה תתאים לו, ורק אז יחליט אם להעלות טענה זו.

להלן העובדות הרלוונטיות.

לצדדים שלשה ילדים קטינים: ד' ע' ור' .

הצדדים התגרשו בתאריך 20.11.2023.

בתאריך 19.10.2023 תבעה האשה/האם גירושין, כאשר לתביעתה היא כורכת את מכלול עניני הצדדים: רכוש, זמני שהות, כתובה ומזונות ילדים.

בתאריך 20.11.2023 התקיים דיון בענינם של הצדדים, ואף בו ב"כ האב לא העלה במסגרת הדיון התנגדות לסמכות בית הדין. כך גם לאחר שבו ביום נפסקו מזונות זמניים.

בתאריך 5.12.23 הגיש ב"כ האב בקשה ארוכה ומפורטת לקביעת מועד דיון בענין מזונות קבועים. הבקשה מכילה 5 עמ' וכן נספחים. בקשה מפורטת ביותר, שאף בה לא רק שלא נטען לחוסר סמכות ביה"ד, אף לא בטענה חילופית, בודעו שהענין תלוי ועוד בפני בג"ץ אלא ביה"ד התבקש לקיים דיון ולפסוק מזונות קבועים.

בהחלטת ביה"ד נקבע, שרק לאחר קבלת דו"ח האקטוארית, כאשר התמונה הכלכלית תהיה ברורה יותר, ביה"ד יקיים דיון בענין מזונות קבועים לילדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בתאריך 19.6.24 הגיש ב"כ האב בקשה נוספת לקביעת מועד דיון למזונות קבועים, וזאת לאחר שהתקבלה חו"ד האקטוארית. שוב, גם בבקשה זו לא נטען, ולו ברמז או כטענה חלופית לחוסר סמכות ביה"ד.

בתאריך 3.11.2024 התקיים דיון בענין המזונות הקבועים של ילדי הצדדים, וגם בדיון לא נטענה כל טענה לחוסר סמכות ביה"ד. ולהזכיר – הדיון – פרי יוזמת ב"כ האב.

בתאריך 18.11.2024 התקבלו סיכומי ב"כ האב, ואף שם לא נטען דבר וחצי דבר בענין חוסר סמכותו של ביה"ד לפסוק מזונות ילדים. ויובהר, הואיל וידוע היה לכל, בפרט לעורכי דין, שהנושא תלוי ועומד בבג"ץ, וידועה היתה הלכת שרגאי שנפסקה בבע"מ 7628/17, כפי שמתנגדים אחרים טענו לחוסר סמכות, ולו בטענה חלופית, בנדו"ד טענה זו לא נטענה, לא כטענה ראשית ולא בטענה חלופית.

משכך בתאריך 18.11.24 נפסקו מזונותיהם של שלושת הילדים. אציין, שפס"ד זה תלוי ועומד בפני ביה"ד הרבני הגדול, לאחר שהאב ערער על פס"ד של בי"ד דנן.

לאור ההתנהלות המפורטת לעיל, הבקשה שלפנינו לחוסר סמכות בית הדין לפסוק במזונות הקטינים, נטענה רק בימים אלה, לאחר שהאב גילה שפסיקת בית הדין אינה נושאת חן וחסד לפניו, הוא נקט ב"שיטת מצליח". אם הפסיקה תהיה לרוחו, כי אז יסכור פיו, ושמא "ימלא שחוק פיו", מלטעון דבר בענין סמכות בית הדין. לא תמצא הפסיקה חן וחסד לפניו – ישלוף טענה זו לחוסר סמכות.

לאור האמור לעיל, שטענה זו לא רק שלא נטענה, אלא האב הוא זה שביקש מביה"ד לקיים דיון ולפסוק מזונות קבועים, הרי שהעלאת הטענה בשלב זה, נגועה בחוסר תם לב קיצוני ביותר.

דבר זה הוזכר רבות בפסיקות ביהמ"ש – ראה בג"ץ 6334/96 (פלוגית נ' בית הדין הרבני האזורי בתל אביב, פ"ד נג(2) 153, 165(1999)):

"בעל דין הכופר בסמכות של בית דין דתי ומבקש שבית הדין יחדל בשל כך מלדון, שומה עליו להעלות את בקשתו בפני בית הדין בהקדם האפשרי, שכן אחרת רשאי בית הדין לראות עצמו בר סמכות, ובית המשפט לא ימנע בעד בית הדין מלהמשיך בדיון. כלל זה מבוסס, מבחינה עיונית, על עקרונות של השתק, מניעות ותום לב [...]

ככל שמדובר בביקורת שבית המשפט הגבוה לצדק מפעיל על בתי הדין הדתיים, ניתן לכלל זה, בשנת 1957, ביטוי בחוק: סעיף 7(ב)(4) לחוק בתי המשפט, תשי"ז – 1957.

כיום נמצאת ההוראה בעניין זה בסעיף 15(ד)(4) לחוק יסוד: השפיטה [...]"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלל זה נועד, בין היתר, למנוע מעותרים לנצל לרעה את סדרי הדין – לחשות כאשר הסטייה מסדרי הדין מובילה לתוצאה הרצויה להם, ולעמוד עליהם ברגע שמצב העניינים נוטה לרעתם.

ועיין עוד במה שנכתב בבג"ץ 4487/17:

"לאחר שבחנו את טענות העותרים, וכן את תגובת היועץ המשפטי לשיפוט הרבני, באנו לכלל מסקנה כי דין העתירה להידחות על הסף.

כידוע, התערבות בית המשפט הגבוה לצדק בפסיקת בתי הדין הרבניים שמורה למקרים של חריגה מסמכות.

יחד עם זאת, בית משפט זה לא ייזקק לבקשה ליתן צווים לבתי הדין הרבניים בעניין סמכותם, אם שאלת הסמכות לא הועלתה על ידי העותר בהזדמנות הראשונה (סעיף 15(ד)(4) לחוק יסוד: השפיטה; דפנה ברק-ארז משפט מינהלי כרך ד': משפט מינהלי דיוני 103 (2017)).

בנסיבות המקרה, כפי שפורט, בא כוח העותרים העלה את טענת הסמכות רק בסיום דיון ארוך שהתקיים לפני בית הדין הרבני האזורי. בנסיבות אלה, דעתנו היא כי אין מקום להיזקק לטענותיו המאוחרות בעניין הסמכות, וכי יש לראות בעותרים כמי שהסכימו לקיים את הדיון במחלוקת בעניין הירושה לפני בית הדין הרבני האזורי (ראו והשוו: בג"ץ 3213/07 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול, פסקה ז' (6.2.2008)).

וראה עוד בבג"ץ נגר (8534/04), בבג"ץ ז"ק (573/77) ובבג"ץ תומא (2456/15).

בכל הפסיקות הנ"ל נקבע ששיהוי בהעלאת הטענה לחוסר סמכות, יש בה משום חוסר תום לב, ולפיכך לא תזדקק הרשות השיפוטית לטענה שנטענה במועד מאוחר. קל וחומר בענייננו, שהטענה נטענה לאחר שנערכו דיונים לגופה של תביעה, ולאחר שהדיון בענין מזונות קבועים התקיים לבקשתו של האב.

כאמור דין הבקשה להדחות על הסף.

שקלתי לחייב את האב בהוצאות לדוגמא. אולם משלא התבקשה תגובה האם המשיבה, והרבה הרבה לפני משורת הדין – נמנעתי!"

עד כאן החלטת בית הדין האזורי בעניין הסמכות.

עם קבלת ההחלטה האמורה החליט בית הדין, ביום כ"ג בניסן התשפ"ה (21/04/2025), לשמוע את תגובות הצדדים לטענת הסמכות בעקבות החלטת בית הדין האזורי שצוטטה.

המערער הגיש את תגובתו במהלך הדיון שנקבע בערעור.

לאחר הדיון בערעור החליט בית הדין, ביום ב' באייר התשפ"ה (30/04/2025), כי הכרעה בשאלת סמכות בית הדין תינתן לאחר קבלת תגובת המשיבה. לאחר קבלת תגובת המשיבה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ניתנה למערער הזדמנות להגיב על תגובת המשיבה, עתה התקבלה תגובת המערער, הגיע הזמן למתן הכרעה בסוגיית הסמכות.

להלן עיקרי טענות הצדדים בנושא הסמכות:

טענות המערער

שום מעשה (אקטיבי) או מחדל (פסיבי) של בעל דין אינם יכולים להקים סמכות עניינית, יש מאין, לערכאה שיפוטית לדון בנושא שהמחוקק לא הקנה לה סמכות לדון בו.

בית הדין היה צריך לדחות את התביעה על הסף מחוסר סמכות עניינית ולהורות על העברתה לבית המשפט לענייני משפחה אשר לו נתונה הסמכות העניינית.

גם אם היה שיהוי במועד העלאת הטענה לחוסר סמכות עניינית, כטענת כב' ביה"ד קמא, הרי שהוא אינו יכול להקים לערכאה שיפוטית סמכות לדון בנושא אשר המחוקק לא הקנה לה את הסמכות לכך.

פסק הדין נשוא ערעור זה אינו חלוט ונמצא בהליך של ערעור עפ"י חוק.

פסק הדין בבג"ץ 5988/21 הפך לחלוט ביום 22.04.25 וקובע, כי מעולם לא הייתה לבית הדין הרבני סמכות בחוק לדון במזונות ילדים – מכאן שמועד העלאת הטענה של המערער לחוסר סמכות הוא המועד הנכון והמתאים להעלאתה.

איגרת כב' הנשיא מיום ט' בניסן תשע"ה מבססת טענה זו וקובעת, כי כדי שבית הדין הרבני יוסמך לדון במזונות ילדים יש לבצע שינוי חקיקה.

טענה לחוסר סמכות עניינית ניתן להעלות בכל שלב בדיון אפילו בערעור מאחר והיא יורדת לשורשו של העניין, קל וחומר כאשר מדובר בנושא אשר נדון בפני ערכאה שהמחוקק לא הסמיכה לדון בו כלל ועיקר.

בית משפט או בית דין חייבים לוודא טרם דיון, בנושא שהובא בפניהם, באם קיימת להם הסמכה בחוק לדון בנושא וככל ולא עליהם להעבירו לערכאה המתאימה.

בהחלטתו הפנה כב' ביה"ד האזורי למספר פסקי דין לתמיכה בהחלטתו, אך עיון בהם מוכיח שיש שוני מהותי בין המקרים המובאים לבין המקרה דנן ואין בינם לבין מקרה זה שום מכנה משותף מן הטעם הפשוט, כי בכל פסקי הדין שהובאו נדונו נושאים אשר לבית הדין הדתי סמכות בלעדית או מקבילה לדון בנושא – בעוד שבתיק זה אין לבית הדין הסמכות בחוק לדון בנושא מזונות הילדים.

לאור כל המפורט לעיל, מתבקש כב' ביה"ד הגדול לקבל את הטענה לחוסר סמכות עניינית לדון בתיק מזונות הילדים, ולהורות על מחיקת תביעת האישה למזונות ילדים, ביטול

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ההחלטות בתיק המזונות ובכלל זה ההחלטה למזונות זמניים ולהוצאות שאינן תלויות שהות, בהיותן החלטות אשר ניתנו בחוסר סמכות עניינית ותוצאתן היא בטלות.

בנוסף מתבקש כב' ביה"ד להורות למזכירות להשיב למערער את העירבון אותו הפקיד ולחייב את האישה בהוצאות משפט ושכר טרחה בגין ההיזקקות להליך זה, אשר בא לעולם אך ורק מתוך ניסיון למחטף משפטי.

בתגובת המערער לתגובת המשיבה מוסיף המערער לטעון:

בית הדין החל לדון במזונות הילדים מכח הכריכה של עניין המזונות לתביעת הגירושין. לפי החוק והפסיקה לא ניתן לכרוך את עניין המזונות לתביעת גירושין.

תביעת האשה בבית הדין היתה מכח כריכה, כך בכתבי הטענות, כך במסמכי בית הדין ובהחלטות בית הדין. לא היתה כל הזכרה לסמכות מכח הסכמה לפי סעיף 9 לחוק נישואין וגירושין, אלא אך ורק מכח הכריכה לתביעת הגירושין.

הסכמה מכח סעיף 9 מצריכה הסכמה אקטיבית מדעת ולא הסכמה מכללא או המשתמעת בהיסח הדעת.

האישה לא ציינה בשום מקום כי היא מגישה תביעת מזונות ילדים בהסכמה לפי סעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, לא מפני שהיא שכחה זאת, אלא מתוך ידיעה ברורה שאינה משתמעת לשתי פנים שהיא הגישה תביעת גירושין אליה כרכה את התביעה למזונות ילדים.

חובתו של בית הדין האזורי לברר את עניין הסמכות העניינית לדון בתביעת מזונות ילדים, בוודאי ביודעו את הלכת שרגאי ומשמעויותיה, הרי שחובתו הייתה כפולה ומכופלת.

טענות המשיבה

לבית הדין האזורי בתל אביב ניתנה הסמכות העניינית לדון ולפסוק במזונות הילדים לאור הסכמת הצדדים. האב הסכים כי עניין מזונות הילדים יידון ויוכרע בבית הדין קמא.

סעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים עוסק בסוגיות בהן בית הדין הרבני מוסמך לדון בהסכמת כל הצדדים הנוגעים בדבר, ככל שמדובר בענייני מעמד אישי של יהודים, כפי שמפורט בסעיף 51 לדבר המלך במועצתו. מזונות הילדים כלולים בדבר ולכן לבית הדין סמכות לדון על פי החוק במזונות ילדים מכוח סעיף 9 לחוק האמור, כלומר לאחר שכל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לכך.

אפטרופוס של קטין מוסמך להביע את ההסכמה הדרושה על-פי סעיף 9 הנ"ל כדי להקנות סמכות שיפוט לבית-הדין הרבני, ואם קנה לעצמו בית-הדין סמכות כעולה מפורשות מהחלטת בית הדין המפורשת והמפורטת מיום 20.4.2025, לא יכולה להיות מחלוקת כי ניתנה הסכמת הצדדים לסמכותו של בית הדין האזורי לדון במזונות הקטינים.

המערער לא רק שלא הביע את התנגדותו לסמכותו של בית הדין, אלא אף ביקש מיוזמתו לקיים דיון בפני בית הדין במזונות הילדים, תוך שהעלה טענות ענייניות ארוכות לגופם של

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דברים בעניין גובה המזונות, הן במסגרת כתב תשובתו, הן במסגרת הדיון המקדמי ודיון ההוכחות, הן במסגרת הסיכומים שהגיש והן במסגרת הערעור לבית הדין הגדול.

הסכמה לסמכות בית הדין בענייני מעמד אישי מכוח סעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים יכולה להינתן על ידי בעל דין במפורש, בכתב או בעל פה, וגם מכללא ואף בדרך של שתיקה. המחוקק לא היתנה על דרך הבעת ההסכמה הנדרשת. הסמכות יכולה להינתן אף בבוא הצדדים בפועל לבית הדין ובניהול הדיון בפניו.

בהתאם להלכה הפסוקה, על מנת שלא להביע הסכמה כאמור בסעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, נדרשת התנגדות אקטיבית וברורה של בעל הדין בהזדמנות הראשונה. בהעדר התנגדות, הרי שיש לראות בבעל הדין כמי שהסכים לסמכותו של בית הדין בענייני מעמד אישי מכוח סעיף 9.

משלא הועלתה התנגדותו של האיש לסמכותו של בית הדין הרבני עוד בשלביו הראשונים של הדיון בפניו, הרי שחלים שיהוי ומניעות ביחס לטענת האיש עתה, בהיותה שומטת את כל הבסיס העובדתי של ההליך בעניין מזונות הילדים בבית הדין הרבני.

הלכת שרגאי לא השתנתה והינה שרירה וקיימת. לאור זאת, מדוע הועלתה התנגדותו של האיש לסמכותו של בית הדין הרבני רק עתה – עת ההלכה למעשה לא השתנתה עוד משנת 1969.

החלטת בית הדין האזורי מיום 20.4.2025 הינה החלטה נכונה ומפורטת, ובה נקבע שהמערער התנהל בחוסר תום לב.

נדרשת פסיקה הוצאות לדוגמא, פסיקת הוצאות כפולה ומוכפלת על מנת שהתנהלות שכזו לא תישנה.

דיון

כאמור, המשיבה הגישה תביעת גירושין בבית הדין האזורי ביום 19/10/23, ובמסגרת זו המשיבה כרכה ותבעה בבית הדין גם את שאר העניינים הכרוכים לגירושין ובכלל זאת את עניין מזונות הילדים. בית הדין קיים דיונים בעניין מזונות הילדים, נפסקו מזונות זמניים, לאחר מכן נפסקו מזונות קבועים והמערער הגיש ערעור על גובה המזונות. המערער היה שותף פעיל בכל ההליך, טען טענותיו, הגיש בקשותיו וכל זאת מבלי שהעלה כל טענה כנגד סמכות בית הדין, אף לא בתחילת הליך הערעור.

לאור זאת, הרי שבית הדין קנה סמכות לדון במזונות הילדים מכח הסכמת הצדדים, בהתאם לקבוע בסעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953, בו נאמר:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"בעניני המעמד האישי של יהודים כמפורט בסעיף 51 לדבר המלך במועצתו על ארץ-ישראל 1922-1947 ... יהא לבית דין רבני שיפוט לאחר שכל הצדדים הנוגעים בדבר הביעו הסכמתם לכך".

עניין מזונות הילדים כלול בעניין המעמד האישי כמפורט בדבר המלך במועצתו, ועל כן הסכמת הצדדים לדון בענייני מזונות הילדים בבית הדין מקנה לבית הדין את הסמכות לדון במזונות הילדים. ההסכמה יכולה להתקבל מכללא, מעצם קיום ההתדיינות בבית הדין כשלא הועלתה טענת חוסר הסמכות בהזדמנות הראשונה. ראה על כך חוות דעת של היעוץ המשפטי של בתי הדין, כדלהלן:

"כידוע, הבעת הסכמת כל הנוגעים בדבר לסמכות בית הדין לפי סעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים יכולה הילמד מכללא מהתדיינות הצדדים (בד"מ 1/181 נגר נ' נגר, פ"ד לח(1) 365), "ואולי אף בשתיקה" (בג"ץ 141/71 רחל ג' הספל נ' בית-הדין הרבני האזורי, תל-אביב-יפו, פ"ד כה(2) 471), או בהתנהגות מעצם הגשת בקשותיו וטיעונו לגופו של עניין המזונות (בג"ץ 109/53 לוי שיף נ' רחל שיף ויו"ר ההוצל"פ, חיפה, פ"ד ז 543; ובג"ץ 3664/92 ענת ביגר נ' עשהאל ביגר, פ"ד מז(1) 244). זאת כפי שנקבע בפסיקה (בבג"ץ 6598/16 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול) כי "על פי ההלכה הנוהגת ניתן להביע הסכמה למסור עניין מענייני המעמד האישי לסמכותו של בית דין רבני... אף שההסכמה תהא מכללא – שעליה מסיק בית הדין, למשל, "מעצם הופעתו של הנתבע בבית הדין, בלא שהביע התנגדות או הסתייגות מסמכותו של בית הדין בהזדמנות הראשונה" (בג"ץ 9539/00 איתן נ' בית הדין הרבני האזורי בירושלים, פ"ד נו(1) 125, 131).

הסכמת הצדדים הובעה במקרה זה בבית הדין הרבני האזורי בצורה ברורה. המערער היה שותף מלא להליך תוך הכרה מעשית בסמכות בית הדין בניהול ההליך. לא זו בלבד שהמערער לא העלה טענה נגד סמכות בית הדין בהזדמנות הראשונה שנקרתה בפניו, אלא שהוא טען טענותיו ושיתף פעולה בשיתוף פעולה מלא בהליך שהתנהל בבית הדין. גם במסגרת הגשת הערעור, לא העלה המערער בתחילה טענה כנגד הסמכות, אלא טען רק כנגד גוף הפסיקה.

ההזדמנות הראשונה לטעון כנגד סמכות בית הדין הייתה בתחילת הדיונים ולא בעת פרסום בג"ץ 5988/21, שכן בבג"ץ האמור נקבע שלמעשה לא חל כל שינוי במצב הפסיקה. לפי פסיקת הבג"ץ האמור, "הלכת שרגאי" לא שונתה מעולם ולכן אף פעם לא ניתן היה לכרוך את עניין מזונות הילדים בבית הדין, לפי פסיקתו דלעיל. אם כך, הרי שבעת פרסום פסק הבג"ץ לא חל כל שינוי. לפי קביעת הבג"ץ האמור, הרי שכבר בעת התחלת הדיונים בבית הדין, האפשרות היחידה לקיום דיון בעניין מזונות הילדים בבית הדין היתה רק מכח הסכמת כל הנוגעים בדבר ולא מכח כריכה. מכאן שהשתתפותו הפעילה של המערער בדיונים הביעה הסכמה לסמכות בית הדין, בהעדר אפשרות אחרת היכולה להסביר את קיום הדיונים בבית הדין ואת הגשת בקשותיו בדבר, לפי פסיקת הבג"ץ.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

העובדה שהאשה ביקשה לכרוך את עניין מזונות הילדים לתביעת הגירושין לא באה לשלול את האפשרות לדון מכח הסכמה. בקשת הכריכה לא באה להגדיר את מקור סמכות התביעה, אלא באה להגדיר את הנושאים בהם ביקשה האשה לדון סביב הגירושין, שהרי עניין המזונות קשור לסכסוך הגירושין. האשה ביקשה שבית הדין ידון במכלול הנושאים שבמחלוקת סביב הגירושין, כל נושא בהתאם למקור הסמכות הנתונה לו. כך שאם בית הדין לא מוסמך לדון מכח כריכה, הרי שהבקשה של האשה מתפרשת כבקשה לדון מכח הסכמה. כתב התביעה לא עסק במקור הסמכות אלא בהצגת נושאי המחלוקת בהם התבקש בית הדין לעסוק, באופן שכל נושא ידון לפי מקור סמכותו.

המערער מנסה להשוות את הדיון במזונות הילדים בבית הדין לדיון בפני בית הדין הרבני בין עובד למעביד בדיני עבודה או בין מזיק לניזק בדיני נזיקין. המערער טוען שכשם שעצם הדיונים בענייני עבודה או נזיקין לא יעניקו סמכות לבית הדין המשולל סמכות עיקרית בנושאים אלה, כך גם הדיון במזונות הילדים לא יקנה סמכות.

אלא שהמערער טועה טעות יסודית בהבחנה שבין הנושאים וכי אין כל מקום להשוואה שמבקש המערער לעשות. שהרי במזונות הילדים אין כל חולק כי בית הדין מוסמך לדון בהם מכח הסכמת כל הנוגעים בדבר לפי סעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, ולכן יש לראות בהתדיינות הסכמה מכללא לסמכות בית הדין. ההתדיינות הארוכה בבית הדין הראתה את הסכמת כל הנוגעים בדבר לסמכות בית הדין. האב המערער, האם המשיבה והקטין באמצעות הוריו, האפוטרופוסים הטבעיים של הקטין, הביעו הסכמה לדיון בבית הדין בעניין מזונות הילדים באמצעות הסכמה מכללא בעצם קיום הדיונים, כאשר לא נטענה טענת חוסר סמכות בהזדמנות הראשונה. זאת, בעוד שמסעיף 15(ד)(4) לחוק-יסוד השפיטה, עולה כי טענת חוסר סמכות צריכה להישמע דווקא בהזדמנות הראשונה.

אלא שנותר לברר האם גם בסמכות הנובעת מכח הסכמה לפי סעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, העלאת טענה כנגד סמכות מוגבלת גם כן אך ורק להזדמנות הראשונה.

בשאלה זו עסק בית הדין הגדול בפסק דין שניתן ביום ד' במרחשוון התשפ"ב (10.10.2021), בתיק 1250217/3, על ידי הרה"ג אליעזר איגרא שליט"א, הרה"ג יעקב זמיר שליט"א והרה"ג ציון לוז-אילוז שליט"א, בו נכתב:

"אך מה יהיה במקרה בו אין סמכות לבית הדין לדון בעניין מסוים מכוח הכריכה לפי סעיף 3 לחוק שיפוט בתי הדין רבניים, אך מוסמך יהיה בית הדין לדון באותו עניין אם כל הצדדים הנוגעים בדבר יביעו את הסכמתם לכך, לפי סעיף 9 לחוק – האם אז תהיה קיימת הדרישה להעלאת טענת חוסר הסמכות בהזדמנות הראשונה?"

מדבריו של השופט חשין בבג"ץ סימה לוי נראה כי הוראת סעיף 15(ד)(4) לחוק אינה קיימת אלא רק כאשר "על דרך העיקרון" לא קנויה לבית הדין סמכות באותו עניין, אך במקרים בהם אילו יתנו הצדדים את הסכמתם תהיה לבית הדין סמכות עקרונית – הוראת הסעיף לדרישת העלאת טענת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הסמכות 'בהזדמנות הראשונה' תחול ובעל הדין לא יוכל לטעון לאחר מכן לחוסר סמכות (פסקה 36, ההדגשות אינן במקור):

הוראת חוק זו לא נועדה - לא מעיקרה ולא בכלל - להקנות לבית-דין רבני סמכות עניינית במקום שסמכות זו - על דרך העיקרון - אינה קיימת ואינה מתקיימת בחוק שיפוט בתי הדין.

כך גם נראים הדברים מבג"ץ 573/77 אדם ז"ק נ' בית-הדין הרבני האזורי תל-אביב-יפו, פ"מ לב(1) 281 (1977) (להלן: "בג"ץ אדם ז"ק") שבו נקבע כי (ההדגשות אינן במקור): "הסכמה לסמכות יכול שתבטא בשתיקה, או בהשלמה לאחר מעשה. לפיכך, במקרים בהם מועילה ההסכמה להענקת סמכות, יש להביע התנגדות (אם רוצים בכך) בהזדמנות הראשונה, אחרת רואים את בעל-הדין כאילו הסכים או השלים עמה".

בדרך זו סבר גם השופט נ' הנדל בג"ץ 2456/15 עזבון המנוח תומא הזו ז"ל נ' בית הדין הכנסייתי של כנסיית הסיראן (2016) (להלן: "בג"ץ עזבון המנוח תומא") מדבריו של השופט חשין בבג"ץ סימה לוי (בפסקאות 3 ו-5 לחו"ד):

החוק והפסיקה מונים שני חריגים לכלל אי-ההתערבות של בג"ץ בקביעות בתי הדין הדתיים, גם כאשר הללו חרגו מסמכותם, אם הטענה לא הועלתה בהזדמנות הראשונה: האחד, אם נדרש סעד למען הצדק, שבית משפט אחר אינו יכול לתתו; השני, מצב בו אין די בהסכמה מפורשת של הצדדים לשם קניית הסמכות על ידי בית הדין הדתי (שם, עמוד 166; סעיפים 15(ג)-15(ד) לחוק יסוד: השפיטה)...

וכפי שהוזכר, אחד הסייגים לכלל אי-ההתערבות במקרים של דיון בחוסר סמכות הוא כאשר מדובר בחוסר סמכות מהותית. לאמור, כאשר בית הדין הדתי דן בעניין שבו "סמכות זו – על דרך העיקרון – אינה קיימת ואינה מתקיימת בחוק שיפוט בתי הדין" (בג"ץ 6103/93 סימה לוי נ' בית הדין הרבני הגדול בירושלים, פ"ד מח(4) 591, 618 (1994)). במצב בו מדובר בתחום שבו נושא ההתדיינות אינו מצוי בסמכות בית הדין הרבני, וגם הסכמה מפורשת אינה מספיקה לשם הקניית סמכות – מטבע הדברים יש פחות משמעות לאי-התנגדות בהזדמנות הראשונה.

על כן סבר השופט הנדל כי באותו מקרה בו בית הדין הדתי עסק במתן צו ירושה, מאחר שהעותרים לא העלו את ההתנגדותם לסמכות בית הדין 'בהזדמנות הראשונה' הרי שהם מנועים מלטעון עוד בבג"ץ כנגד סמכות בית הדין לדון בעניין הירושה. לעומתו, השופט מ' מזוז אומנם הסכים עקרונית באותו פסק דין עם מסקנתו הסופית של השופט הנדל לדחיית העתירה, אך חלק עמו על הטעם לכך, ובמענה לשאלה האם התנאי שהעלאת ההתנגדות לסמכות בית הדין תהיה 'בהזדמנות הראשונה' נכון גם במקרה של סמכות בענייני ירושה. לדעת השופט מזוז, תנאי זה אינו חל "במקרה בו המחוקק קבע במפורש כי תנאי מוקדם להקניית סמכות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

השיפוט של בית הדין בעניין הירושה הוא מתן הסכמה פוזיטיבית בכתב של כל הנוגעים בדבר", בהתאם לסעיף 155(א) לחוק הירושה, תשכ"ה-1965. לדבריו, "במקרה כזה הנטל אינו על הצדדים לעורר את שאלת סמכות בית הדין הדתי, אלא החובה מוטלת על בית הדין לוודא כי מצויה בידי הסכמתם בכתב של כל הצדדים, וזאת בטרם יחל טיפולו בעניין" (פסקה 2 לחוות דעתו, ההדגשות במקור).

מהדגשתו של השופט מזוז את הרכיב בחוק הירושה הדורש "מתן הסכמה פוזיטיבית בכתב של כל הנוגעים בדבר" משתמע כי לדעתו הדברים נכונים רק ביחס לחוק הירושה, בו אכן נדרשת הבעת הסכמה 'פוזיטיבית' בכתב על ידי כל הנוגעים בדבר. זאת, להבדיל ממתן הסכמה לסמכות בית הדין הרבני בענייני המעמד האישי לפי סעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, שם אין צורך בהבעת הסכמה 'פוזיטיבית' ובכתב, אלא די בהבעת הסכמה לסמכות בית הדין, בהתנהגות בלבד. שהרי הסכמה לסמכות בית הדין לפי סעיף 9 יכולה להיות בהתנהגות מעצם השתתפות הצד לדין בגופו של דיון (בג"ץ 109/53 לוי שיף נ' רחל שיף ויו"ר ההוצל"פ חיפה, פ"ד ז 543(1953)) ו"יכול שתינתן מכללא ואולי אף בשתיקה" (בג"ץ 141/71 רחל ג' הספל נ' בית-הדין הרבני האזורי תל-אביב-יפו, פ"ד כה(2) 471 (1971); בד"מ 1/181 נגר נ' נגר, פ"ד לח(1) 365 (1984); בג"ץ 3664/92 ענת ביגר נ' עשהאל ביגר, פ"ד מז(1) 244 (1993)).

אל עמדתו של השופט מזוז הצטרפה השופטת ע' ברון, אך נראה כי היא הרחיבה זאת אף מעבר למה שכתב השופט מזוז עצמו ביחס לחוק הירושה, וכתבה "כי יש מקום להבחנה בין טענת חוסר סמכות מקום שבו לא דרושה הסכמת הצדדים לסמכותו של בית הדין, לבין טענה כזו במצב שבו קבע המחוקק במפורש שמתחייבת הסכמה כתנאי לקניית סמכות". מדבריה של השופטת ברון נראה שדרישת ההתנגדות לסמכות בית הדין בהזדמנות הראשונה אינה שייכת בכל מקרה שבו צריך "הסכמה כתנאי לקניית סמכות", כולל גם לא בסמכות מכוח סעיף 9 לחוק.

הרחבה זו של השופטת ברון אל כל המקרים בהם נדרש מתן הסכמה לסמכות בית הדין אף כשלא נדרשת הסכמה פוזיטיבית ומפורשת בכתב, כמו בירושה, נראה שהיא דעת מיעוט שאינה נכללת בדבריו של השופט מזוז, ואף לא נדרשה להליך הנדון במסגרת הדיון בבג"ץ עזבון המנוח תומא, ומעבר לזאת אף אינה מתיישבת על פסקי הדין הקודמים של בית המשפט העליון כבג"ץ סימה לוי ובג"ץ אדם ז"ק, לפיהם "במקרים בהם מועילה ההסכמה להענקת סמכות, יש להביע התנגדות (אם רוצים בכך) בהזדמנות הראשונה, אחרת רואים את בעל-הדין כאילו הסכים או השלים עמה", ואילו כאשר לא הוגשה התנגדות כזו בהזדמנות הראשונה ניתן לראות זאת, כפי שנקבע בפסיקה, כהסכמה מכללא לסמכות בית הדין.

עד כאן מפסק הדין האמור, ממנו עולה שגם בעניין סמכות הנובעת מהסכמה לפי סעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, יש צורך להעלות טענת חוסר סמכות דווקא בהזדמנות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הראשונה. בנידון דנן, משלא הועלתה טענת חוסר סמכות בהזדמנות הראשונה, שוב לא יכולה להיטען.

ככל והיינו מחליטים אחרת, הרי שהיה נוצר מצב בלתי נסבל, שאינו מתקבל על הדעת, שכל אלפי פסקי הדין שניתנו בבתי הדין הרבניים במשך השנים בעניין מזונות הילדים דינם יהיה להתבטל, תוך הצרכת דיונים חדשים בבית המשפט. שום מערכת משפט לא יכולה להרשות לעצמה התנהלות שכזו בהתדיינות כפולה ומיותרת. לכן יש לקבוע שכל ההליכים שהתנהלו בבתי הדין, מבלי שהועלתה טענת חוסר הסמכות בהזדמנות הראשונה, התקיימו בסמכות מכח הסכמה מכללא לסמכות בית הדין לפי סעיף 9 לחוק שיפוט בתי דין רבניים.

עד עתה עסקנו בסמכות הנובעת מכח ההסכמה ודי בכך כדי להכריע בערעור בעניין הסמכות, בנדון דנן.

שלא מן הצורך נוסיף, כאמירת אגב הטעונה עוד בירור, שיש לבחון האם קיימת סמכות לדון במזונות הילדים מכח הכריכה לתביעת הגירושין, מאחר והמשיבה כרכה את עניין מזונות הילדים לתביעת הגירושין, זאת בהתאם לאמור בסעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, בו נאמר:

"הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האשה ואם על ידי האיש, היא לבית דין רבני שיפוט יהודי בכל ענין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאשה ולילדי הזוג."

אמנם לפי פסיקת בג"ץ 5988/21 הלכת שרגאי תקפה ולא ניתן היה לכרוך את עניין המזונות באותם תיקים שנידונו בערעור. אלא שלכאורה פסיקת בג"ץ מתייחסת אך ורק לאותם מקרים שנידונו בפניו ולא יכולה להיות כהנחיה גורפת להתנהלות בכלל התביעות בבתי הדין. אכן בדרך כלל בית הדין מכבד את הקביעות של בג"ץ, מתוך הנחה שאין מקום להעביר את המתדיינים דרך ארוכה עד לפסיקת בג"ץ בעניינם, כאשר לכאורה ברור מראש מה תהיה הפסיקה. אלא שבנידון דנן כלל לא ברור מה תהיה התוצאה הסופית, שכן הוגשה הצעת חוק לשינוי המצב, גם הוקמה על ידי הראשון לציון, נשיא בית הדין הרבני הגדול, ועדה לבחינת הפסיקה בעניין מזונות הילדים. לכן יש להמתין ולראות מה ילד יום, עד אשר יתבהר המצב המשפטי בעניין כריכת מזונות ילדים בבית הדין הרבני. בינתיים אין לבטל את סמכות בית הדין לדון במזונות הילדים מכח כריכה, בהתאם לאמור בסעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים, פרט לאותם מקרים בהם התערב בג"ץ והורה אחרת.

האמור נכתב בעמדת היועץ המשפטי לשיפוט הרבני, כפי שנמסרה בתגובה בבג"ץ 26742-01-25, כדלהלן:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"... בסעיף 15(ד)(4) לחוק-יסוד: השפיטה מתייחס החוק אל סמכותו של בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק למתן צווים לבתי דין דתיים, וקובע כי הוא מוסמך יהיה:

לתת צווים לבתי דין דתיים לדון בענין פלוני לפי סמכותם או להימנע מלדון או מלהוסיף ולדון בענין פלוני שלא לפי סמכותם.

ניתן להיווכח כי המחוקק טרח להוסיף פעמיים את צירוף המילים "בענין פלוני" ובכך לתחום את סמכות בית המשפט הגבוה לצדק רק למתן הוראות לבית הדין לדון או שלא לדון 'בענין פלוני' גרידא, אשר בעניינו נדונה העתירה כנגד החלטת בית הדין הדתי, ולא להורות לכלל העניינים האחרים הנדונים בבית הדין בין צדדים הזרים להליך שנדון באותה עתירה מסוימת בה דן בג"ץ. זאת בדומה ללשון חוק-היסוד בסעיף קטן (ג), הקודם, אשר גם בא הוסף ונכתב: "לתת צווים לבתי משפט, לבתי דין ולגופים ואנשים בעלי סמכויות שיפוטיות [...] לדון בענין פלוני או להימנע מלדון או מלהוסיף ולדון בענין פלוני". נוסח זה היה קיים עוד בנוסחו הקודם של החוק, בסעיף 7(ב)(4) לחוק בתי המשפט, תשי"ז-1957. העיר ביחס לסעיף זה המלומד פרופ' מ' שאוה (במאמרו "האם סטייה או התעלמות של בית דין דתי מהוראת חוק חילונית, המופנית אליו במיוחד, כמוה כ"חריגה מסמכות", הפרקליט, כח (תשל"ב-תשל"ג) 299, בעמ' 305):

כידוע, מבחין המחוקק לענין סמכות הפיקוח של בג"ץ בין טריבונלים ובתי דין מינהליים שונים מצד אחד, לבין בתי דין דתיים מצד שני [...] עינינו הרואות, המחוקק ייחד לבתי הדין הדתיים פיסקה נפרדת מתוך כוונה שביקורת הבג"ץ עליהם תהא מצומצמת יותר מביקורת בג"ץ על טריבונלים ובתי דין מינהליים אחרים במדינה.

...

מסיבה זו, לפיה סמכות בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק היא "לתת צווים לבתי דין דתיים לדון בענין פלוני [...] או להימנע מלדון [...] בענין פלוני שלא לפי סמכותם", הקפידה השופטת וילנר לכתוב בפסק דינה בעניין פלוני (פסקה 15 לחו"ד) כי פסיקתה מתמקדת אך בהחלטות בית הדין מושאי העתירות (ההדגשות אינן במקור):

הנה כי כן, כפי שנפרש בהרחבה לעיל, החלטות בתי הדין הרבניים מושא העתירות עוסקות בתביעה ל"מזונות ילדים" ולא בתביעה ל"השבת הוצאות". לפיכך, בהתאם להלכת שרגאי – אשר אף לדעת המשיבים, בתי הדין הרבניים כפופים לה – החלטות אלה ניתנו בחוסר סמכות ודינן פְּטָלוּת

ושבה בהקפידה לדייק בלשונה (פסקה 17 לחו"ד):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפיכך, החלטות בתי הדין הרבניים מושא העתירות אשר דנו בתביעות ל"מזונות ילדים" ניתנו בהיעדר סמכות ודינן פְּטָלוּת. וסיימה השופטת וילנר את חוות דעתה בכותבה (פסקה 26): אמליץ לחבריי כי נקבל את העתירות כך שהצו על תנאי שניתן יהפוך למוחלט, ונורה על ביטול החלטות בתי הדין הרבניים מושא העתירות.

בעקבות דבריה של השופטת וילנר הבהיר כבוד הנשיא השופט י' עמית בהחלטתו בדנג"ץ פלונית (פסקה 21, ההדגשות אינן במקור במובאות אלו):

מסקנתה של השופטת וילנר בדבר טיב ההחלטות שנתקפו בארבע העתירות, מבוססת על בחינה קונקרטיית של החלטות בתי הדין הרבניים לגופן – ובניגוד לטענת המבקשת, איני סבור שניתן לגזור מניתוח זה מסקנה גורפת בדבר הדרך שבה יש לנסח תביעות השבה מעתה והלאה. והנשיא הוסיף והדגיש (פסקה 25) כי:

פסק הדין לא נדרש לשאלת גורלם של הליכים אחרים שנדונים או שנדונו בעבר בבתי הדין הרבניים, ומשכך אין מקום להידרש לסוגיה זו לראשונה במסגרת הבקשות שלפניי.

יוצא אם כן, כי פסיקת עניין פלוני מורה רק ביחס להליכים הספציפיים שנדונים באותן עתירות לפני בית המשפט הנכבד, אשר נבחנו לגופן באופן קונקרטי, ולא במתן 'מסקנה גורפת' עבור כל שאר ההליכים העוסקים בתביעות בענייני מזונות ילדים, בבחינה אם הם השבה בלבד או כתביעה ישירה למזונות ילדים. על כן פסיקת עניין פלוני אינה ולא יכולה להוות צו מחייב באופן רוחבי כלפי כל שאר ההליכים הנדונים בבית הדין הרבני בעניינם הספציפי של בעלי דין שונים ואחרים בתביעות מזונות ילדים. על כן טענת העותר ל"אי-ציות [של] בית הדין לפסיקותיו של בית משפט זה" בעניין פלוני, אין להן כל יסוד בהוראת הדין.

...

נכון שנוסיף ונעיר עוד לעניין זה, כי על אף שהוראת חוק-יסוד: השפיטה קובעת כי סמכות בית המשפט הגבוה לצדק "לתת צווים לבתי דין דתיים לדון [...] או להימנע מלדון" היא רק "בענין פלוני שנדון לפניהם, ולא בהליכים אחרים שנדונים או שנדונו בעבר בבתי הדין הרבניים, הרי שהנוהג בתי הדין הרבניים מזה עשרות בשנים לפעול בהתאם להוראות בג"ץ בפסיקותיו בלא להיכנס לדקויות של 'ענין פלוני' שבחוק-יסוד: השפיטה, משום "אטרופי בי דינא בכדי לא מטרחינן" (בבא קמא פט ע"ב). זאת, מאחר שבית משפט נכבד זה כידוע רשאי ויכול לשוב ולקבוע בכל עתירה ב'ענין פלוני' אחר שתובא ותידון לפניו, בנושא שכבר פסק בו, בהתאם לאותה פסיקה קודמת, וכמעט

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תמיד לא יסטה ממנה. על כן, אין זה נכון וראוי להטריח לחינם את הערכאות השופטות ואת בעלי הדין בנושא אשר ממילא עשוי להתבטל.

יחד עם זאת, כאשר ידוע כי המצב המשפטי בנושא הנדון ככריכת מזונות ילדים בבית הדין הרבני עשוי להשתנות בעתיד הקרוב והנראה לעין, וכי החקיקה בעניין מצויה בימים אלה זה בשלבים מתקדמים... הרי שיש בכך כדי להביא את ערכאות המשפט העוסקות בכך להמתין עם ההכרעה בשאלת הסמכות באותם עניינים הנדונים לפניהם ולא להיחפז במתן החלטה בעניין עד אשר המצב המשפטי בהם יתבהר בעתיד הקרוב. עוד יש להוסיף, כי כבוד הנשיא עמית בדנג"ץ פלונית נתן גם הוא משקל בהחלטתו לכך ש"המצב המשפטי באשר לסמכותם העניינית של בתי הדין הרבניים ממילא עשוי להשתנות בעתיד הנראה לעין, בשים לב להצעת החוק התלויה ועומדת" (פסקה 27 להחלטתו).

עד כאן מחוות הדעת של היועץ המשפטי של בתי הדין שהוגשה לבג"ץ, ממנה עולה, לכאורה, שהוראת בג"ץ לא יכולה להתקבל כהנחיה גורפת לכלל תביעות מזונות הילדים בבתי הדין, אלא כהוראה לאותם מקרים שנידונו בפניו.

עוד יש להעלות אמירת אגב נוספת, מבלי לקבוע בשלב זה מסמרות בענין, כי בית הדין מוסמך לדון בהשבת ההוצאות שמוציאה המשיבה עבור מזונות הילדים. יתכן כי בהתאם לכך יש לפרש את מושג 'החזר ההוצאות' בהקשרו הרחב, לכלל ההוצאות הצפויות לכלכלת הילדים, כל עוד מדובר בהוצאות שקיימת סבירות גבוהה לכך שאכן יצטרכו עבור הילדים. הגדרה מצמצמת של המושג 'החזר ההוצאות' נאמרה בבג"ץ רק כאמירת אגב שאינה מחייבת. גם כאן הדברים הועלו בעמדת היועץ המשפטי לשיפוט הרבני, כפי שנמסרה בתגובה בבג"ץ 26742-01-25, כדלהלן:

"נקודה נוספת חשובה שהובאה בהחלטת הנשיא עמית בדנג"ץ פלונית, ושנכון לתת אליה את הדעת, היא קביעתו, במענה לטענות היועץ המשפטי לשיפוט הרבני בעתירתו לדיון נוסף, בעניין הפרשנות המצמצמת ל'השבת המזונות' שהובאה על ידי השופטת וילנר בעניין פלוני, החוזרת על פרשנותו של השופט, כתוארו אז, מ' מזוז בבע"מ 7628/17 פלוני נ' פלונית (2017) (להלן – "בע"מ 7628/17"), כי התביעה להשבת ההוצאות למזונות בין ההורים לפי להלכת שרגאי ((בר"ע 120/69 שרגאי נ' שרגאי, פ"ד כג(2) 171 (1969)) הינה רק ביחס ל'הוצאות ידועות שעומד להוציא בזמן הקרוב כהוצאות קונקרטיות שכבר התחייב או חויב להוציאם נכון לאותה עת'. כאשר לטענת היועץ, זוהי הלכה חדשה שלא נזכרה קודם ועומדת בסתירה להלכה הוותיקה בבד"מ 1/60 וינטר נ' בארי, פ"ד טו 1457, 1466 (1961), ועל כן היא מהווה טעם לקיום דיון נוסף, משום שפרשנות מצמצמת ומחודשת זו שלא הוזכרה קודם בפסיקה, הינה "הלכה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שנפסקה בבית המשפט העליון [אשר] עומדת בסתירה להלכה קודמת של בית המשפט העליון, או שמפאת חשיבותה, קשיותה או חידושה של הלכה שנפסקה בעניין" (כהוראת סעיף 30(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984). על כך השיב כבוד הנשיא עמית בדבריו בפסקה 21 להחלטתו בתשובה מעניינת וחשובה (ההדגשות בחלקן הוספו):

כאמור, נקודת המוצא לדיון בעתירות מושא פסק הדין – נקודת מוצא שעליה הסכימו הצדדים וכן כל שלושת חברי ההרכב – הייתה כי הלכת שרגאי הוותיקה עומדת בעינה. בנסיבות אלו, איני סבור כי התוכן שיצקה דעת הרוב בהלכת שרגאי מצדיק כשלעצמו קיום דיון נוסף בהרכב מורחב. לא נעלמו מעיניי הטענות שלפיהן פסק הדין מאמץ במשתמע את עמדת השופט מזוז בבע"מ פלוני, ואולם טענות אלו עומדות בסתירה להבהרתה המפורשת של השופטת וילנר כי מסקנתה נסמכת אך ורק על האמור בהלכת שרגאי – וכי עמדתה באשר להיקפה הראוי של תביעת ההשבה, בראי האמור בבע"מ פלוני, הובאה במאמר מוסגר ולמעלה מן הצורך (ראו פסקאות 15-16 לפסק דינה).

יוצא אם כן, שהנשיא עמית מבהיר כי מעת אשר בה קבעה השופטת וילנר בעניין פלוני, כי "ההחלטות מושא העתירות מלמדות כי בתי הדין הרבניים פסקו במסגרתן 'מזונות ילדים' וכי "אין אפוא, כל יסוד לטענת היועץ המשפטי, שלפיה ההחלטות מושא העתירה ניתנו במסגרת תביעות השבה בין בני-זוג" (פסקה 12 לחו"ד) ולכן בהתאם להלכת שרגאי דינן פְּטָלוּת – הרי שמשלב זה כל העיסוק בעניין פלוני בשאלת היקפה של תביעה להשבת מזונות בין בני-זוג והפרשנות המצמצמת שהוצעה, הינה במסגרת 'אמרת אגב' אשר לא נדרשה לגוף העניין הנדון. לכן, על פי הבהרת הנשיא, הפסיקה בעניין פלוני לא הפכה להלכה מחייבת את פרשנותו המצמצמת של השופט מזוז בבע"מ 7628/17, אשר אף הוא לא הביאה אלא כ'עוללות' לקראת סיום פסק דינו (בפסקאות 34 ו-41 לחו"ד), וכי האמירה שהובאה בשמו לצמצום היקף תביעת ההשבה למזונות ילדים בכריכה בבית הדין – "הובאה במאמר מוסגר ולמעלה מן הצורך" ולא נתנה כהלכה מחייבת אלא כ'אמרת אגב' גרידא.

עוד הוסיף והבהיר הנשיא עמית, כאמור, כי אופן הניתוח של השופטת וילנר לסיווג תביעת ההורה כתביעה ל'מזונות ילדים' ולא כ'השבת הוצאות למזונות', רק משום הלשון שבה השתמש בית הדין הייתה על ידי צירוף המילים "תביעת מזונות ילדים", אף היא אינה נאמרה באופן גורף ומחייב בכל שאר המקרים (שם):

בדומה, מסקנתה של השופטת וילנר בדבר טיב ההחלטות שנתקפו בארבע העתירות, מבוססת על בחינה קונקרטיית של החלטות בתי הדין הרבניים לגופן – ובניגוד לטענת המבקשת, איני סבור שניתן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לגזור מניתוח זה מסקנה גורפת בדבר הדרך שבה יש לנסח תביעות השבה מעתה והלאה.

אשר על כן, בהתאם להבהרותיו של הנשיא עמית וכדבריה אף של השופטת וילנר עצמה, כי דבריה ביחס לפרשנות המצמצמת של השופט מזוז הובאו רק כהערה "במאמר מוסגר" (פסקה 16 לחו"ד), הרי שיש לשוב ולבחון מעתה בכל מקרה ומקרה לגופו את אופייה של תביעת ההורה למזונות ילדים, האם היא תביעה ל'השבת מזונות' בין ההורים או תביעה ישירה ל'מזונות ילדים'. והבחינה תיעשה בהתאם לנסיבות הספציפיות המתאימות לאותו מקרה. כמו כן, היקפה של אותה תביעה ל'השבת מזונות' בין ההורים, אינה חייבת להיות מוגבלת ל'הוצאות ידועות' ו'קונקרטיות' בלבד, כפרשנות השופט מזוז, אלא יכולה להתרחב ולהתפרס מעבר לכך, בהתאם למאפייניו של כל מקרה לגופו, כל עוד אינה זהה לתביעת מזונות ילדים מלאה (שהרי על כך נחלקו שופטות הרוב והשופט סולברג).

עד כאן מחוות דעת האמורה, ממנה עולה לכאורה כי יש להרחיב את משמעות המושג "החזר הוצאות" בו מוסמך בית הדין לדון, לכלל ההוצאות שסביר לוודאי שיוצאו עבור הילדים.

הרב מאיר פרימן - דיין

הרב מימון נהרי - דיין

אני מסכים לכל המסקנות שנכתבו ע"י עמיתי הדיינים.

הרב דוד יוסף - נשיא

הכרעה

על כן מחליט בית הדין:

- א. בית הדין מוסמך לדון בעניין מזונות הילדים, מכח ההסכמה, משלא נטענה טענת חוסר סמכות בהזדמנות הראשונה.
- ב. מחייבים את המערער לשלם למשיבה סך של 6,000 ש"ח עבור הוצאות המשפט. המזכירות תעביר לאשה את הסך האמור מהפיקדון שהפקיד האיש.
- ג. ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום כ"ד בתמוז התשפ"ה (20/07/2025).

הרב מאיר פרימן

הרב מימון נהרי

הרב דוד יוסף – נשיא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה

משפחה • משפט • ומה שביניהם

משפחה • מש

שביניהם

משפחה • משפט • ומה שביניהם

משפחה • משפט • ומה שביניהם

גט

OVER

משפחה • משפט • ומה שביניהם

משפחה • משפט • ומה שביניהם

משפחה • משפט • ומה שביניהם

ומה שביניהם

משפחה

WWW.GET-OVER.CO.IL